

Halk Sağlığı Uzmanları Derneği (HASUDER)

**YENİ KORONAVİRÜS (COVID-19)
HAFTALIK HABER POSTASI
25.05.2020**

İçindekiler	
Haftanın HASUDER Önerisi	2
Dünyadan Haberler	2
DSÖ Durum Raporlarında Öne Çıkanlar (18-24 Mayıs 2020) WHO Situation Reports 119-125	2
ABD Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezleri (Centers for Disease Control and Prevention, CDC)	4
Avrupa Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezi (European Center for Disease Control and Prevention, ECDC)	6
Amerikan Gıda ve İlaç Dairesi (U.S. Food and Drug Administration, FDA)	6
Türkiye'den Haberler	7
Kamu Kurumları	10
T.C. Cumhurbaşkanlığı	10
T.C. Sağlık Bakanlığı	11
T.C. İçişleri Bakanlığı	12
T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	13
T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı	14
T.C. Adalet Bakanlığı	15
T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı	15
T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı	16
T.C. Milli Eğitim Bakanlığı	16
T.C. Milli Savunma Bakanlığı	16
T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	16
Türk Hava Yolları (THY)	16
Meslek Örgütleri ve Dernekler	17
Türk Tabipleri Birliği (TTB)	17
İstanbul Tabip Odası (İTO)	17
Ankara Tabip Odası (ATO)	17
İzmir Tabip Odası	17
Türk Eczacıları Birliği (TEB)	17
Türk Klinik Mikrobiyoloji ve Enfeksiyon Hastalıkları Derneği (KLİMİK)	17
Türkiye Enfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji Uzmanlık Derneği (EKMUD)	18
Aile Hekimleri Dernekleri Federasyonu (AHEF)	18
Türkiye Psikiyatri Derneği (TPD)	18
HASUDER'den Haberler	18
Okuma Önerisi	18

**HALK SAğLIğI UZMANLARI DERNEğİ (HASUDER)
YENİ KORONAVİRÜS (COVID-19) HABER POSTASI (25.05.2020)**

Kesin Olgu*: Türkiye (156.827) Dünya (5.204.508) **Ölüm***: Türkiye (4.340) Dünya (337.687)

*24 Mayıs 2020 itibarıyla açıklanan verilerdir.

Haftanın HASUDER Önerisi

İyi bayramlar...

Yeni Koronavirüs Hastalığı (COVID-19) nedeniyle bu bayramda evlerdeyiz.

Bu durum hepimiz için "yeni" bir deneyim.

*Ancak, **sağlık her şeyden önemli...***

Bireysel sağlığımızı korurken başkalarının sağlığını da riske atmayacağız.

Dolayısıyla, bugün ve bayram süresince evlerdeyiz.

#EvdeKalıyoruz

#SosyalMesafeyiKoruyoruz

#MaskeTakıyoruz

#EllerimiziYıkıyoruz

#SevdiklerimizleSanalOrtamdaBeraberiz

İyi bayramlar...

HASUDER COVID-19 Görev Grubu Ortak Metni

Dünyadan Haberler

DSÖ Durum Raporlarında Öne Çıkanlar (18-24 Mayıs 2020) [WHO Situation Reports 119-125](#)

- 18-19 Mayıs 2020 tarihlerinde yapılan [73. Dünya Sağlık Asamblesi](#), COVID-19 pandemisine odaklandı. Üye Devletler beyanlarda bulundular, koronavirüs ile mücadeledeki ilerlemelerini rapor ettiler, gelişen durum hakkında bilgi paylaşarak COVID-19 ile ilgili bir karar taslağı oluşturdular. Arapça, Çince, Rusça, İngilizce, Fransızca ve İspanyolca dillerinde [cevrım içi videolar](#) mevcuttur.
- DSÖ, spor ve fiziksel aktivite yoluyla sağlığı teşvik etmek için birlikte çalışmak üzere [Uluslararası Olimpiyat Komitesi \(IOC\) ile bir anlaşma imzaladı](#). Anlaşmada **bulaşıcı olmayan hastalıkların önlenmesi** üzerinde özellikle duruluyor (16.05.2020).
- [Somali qiderek artan sayıda COVID-19 vakaları ile uğraşırken, ülkedeki su baskınları kolera vakalarındaki yükseliş endişelerini artırmıştır](#) (14.05.2020).

- DSÖ, ülkeleri COVID-19'lu hastalara kanıtlanmamış tedavilerin önerilmesine veya uygulanmasına karşı uyarmıştır. [DSÖ Durum Raporu-119'da](#) DSÖ Dayanışma Denemesinin COVID-19 için etkili bir tedavi bulmaya nasıl yardımcı olduğu vurgulanmıştır.
- DSÖ, halk sağlığı önlemlerine genel bir bakış sağlamak ve bu müdahalelerden kaynaklanan olası zararları sınırlamaya yönelik stratejiler önermek için bir [belge](#) yayımladı (18.05.2020).
- [Avrupa'daki 11-15 yaş arası gençlerin sağlık davranışları konusunda yayımlanan yeni bir DSÖ raporu](#), daha fazla ergenin akıl sağlığı sorunu bildirdiğini ortaya koymaktadır (19.05.2020).
 - Sonuçlar, 2014-2018 yılları arasındaki verilere dayanmaktadır ve gelecekteki çalışmaların COVID 19'un gençlerin yaşamları üzerindeki etkisini ölçebileceği bir temel sağlamaktadır.
- DSÖ Batı Pasifik Bölge Ofisi, bölgedeki COVID-19'la mücadelede bazı önemli anları ve eylemleri özetleyen [bir zaman çizelgesi](#) yayımladı (18.05.2020).
- DSÖ, ["COVID-19 ile geçici olarak ilişkili çocuklarda ve ergenlerde çok sistemli inflamatuvar sendrom \(MIS\) şüpheli vakaları"](#) için standart veri toplamak amacıyla yeni bir Vaka Raporu Formu yayımladı (18.05.2020).
- Uganda, kamyon şoförleri tarafından potansiyel COVID-19 transportu fikriyle [Uganda-Tanzanya sınırında ilk 'Kapı \(Giriş\) Sağlık COVID-19 Laboratuvarı'](#)nı hizmete soktu. Mutukula giriş noktasına gelen tüm kamyon sürücülerini test etmek için iki GeneXpert makinesi kullanılacak ve burada sonuçlar 45 dakika içinde sunulacak (19.05.2020).
- Kahire, Mısır'dan bir doktor [COVID-19 ile nasıl enfekte olduğunu ve nasıl iyileştiğini](#) anlattı (19.05.2020).
 - Sağlık çalışanlarının hastalarla etkileşime girerken pratik enfeksiyon önleme ve kontrol önlemlerine olan ihtiyacını vurgulamaktadır.
- [DSÖ Durum Raporu-121](#), DSÖ'nün sosyal bilimlerden elde edilen kanıtları eyleme dönüştürmek için COVID-19 Araştırma Yol Haritası gündemini nasıl uyguladığını anlatmıştır. Sosyal bilimlerden elde edilen kanıtlar, yetkililerin yerel ihtiyaçlara göre uyarladıklarında, çalışma olasılığı daha yüksek politikalar geliştirmelerine ve uygulamalarına yardımcı olabilir.
- DSÖ Dünya Sağlık Asamblesi ["COVID-19 müdahalesine küresel bağlılık"](#) ile sona erdi. Delegeler, Dünya'yı COVID-19 salgınıyla savaşmada bir araya getirmek için [önemli bir karar](#) almıştır (18.05.2020).
- Her yıl 21 Mayıs'ta kutlanan [Dünya Diyalog ve Kalkınma için Kültürel Çeşitlilik Günü](#), yalnızca dünya kültürlerinin zenginliğini değil, aynı zamanda sağlık sistemleri için kültürel yeterliliğin ve kültürler arası diyalogun önemini de kutlamak için bir fırsattır.
 - Ayrıca, COVID-19 salgınına karşı halk sağlığı çabalarının toplumun tamamı için bir yaklaşım gerektirdiğini, mülteciler ve göçmenler gibi savunmasız nüfusu ulusal plan ve stratejilere dahil etmesi gerektiğini hatırlatmaktadır (20.05.2020).
- [DSÖ ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği \(UNHCR\), mülteciler, yerinden edilmiş ve vatansız insanlar için sağlık hizmetlerini iyileştirmek üzere güçlerini birleştirdi](#) (21.05.2020).
 - DSÖ ve UNHCR, dünya çapında milyonlarca yerinden edilmiş insana yönelik halk sağlığı hizmetlerini güçlendirmek ve geliştirmek için yeni bir anlaşma imzaladı.
 - Bu yılın kilit hedefi, **COVID-19 nedeniyle yerlerinden edilmiş 70 milyon insanı korumaya yönelik çabaların desteklenmesi** olacaktır.
- DSÖ, Smithsonian Bilim Eğitim Merkezi ve InterAcademy Ortaklığı'nı 8-17 yaş arası gençlere yönelik ["COVID-19! Kendimi ve başkalarını nasıl koruyabilirim?"](#) adında yeni bir COVID-19 hızlı yanıt kılavuzu başlatması için destekledi (21.05.2020). [Burada](#)
 - 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine dayanan rehber, gençlerin COVID-19'un fen ve sosyal bilimler yönünü anlamalarına yardımcı olmayı, aynı zamanda kendilerini, ailelerini ve topluluklarını güvende tutmak için harekete geçmelerine yardımcı olmayı amaçlıyor.
- [DSÖ, COVID-19 ile ilgili sorular için yeni bir arama özelliği başlattı](#) (22.05.2020).
 - [DSÖ COVID-19 web sayfası](#)nda artık günlük dilde sorulan soruları anlayan ve bu sorulara daha doğru yanıtlar veren gelişmiş bir doğal dil işleme arama çubuğu bulunuyor.
- DSÖ ve ortakları, 'klinik örneklerin test edilmesiyle ilgili laboratuvar biyogüvenliği' ve 'COVID-19 insan numunelerinin hava yoluyla geri gönderilmesi' konusunda rehberleri hazırlamış olup, bunların her ikisi de [DSÖ Durum Raporu-123 de](#) incelenmiştir.

- DSÖ, COVID-19 salgını sırasında hazırlıklı olma, müdahale ve durumları izlemek için temel halk sağlığı, temel sağlık hizmetleri ve sistem göstergelerini listeleyen bir [COVID-19 İzleme ve Değerlendirme Çerçevesi](#) yayımlamıştır (22.05.2020).
- DSÖ, "[Ülkelerin Hazırlık ve Müdahalelerini Desteklemek için Operasyonel Planlama Yönergeleri](#)" belgesini güncelledi.
 - Belge, COVID-19 ulusal planlarını geliştirmek ve güncellemek için ulusal yetkililer tarafından kullanılacak pratik bir rehberdir (22.05.2020).
- DSÖ, "[Karar verme çerçevesi: COVID-19 kapsamında toplu aşı kampanyalarının uygulanması](#)" adında geçici bir rehber yayımladı (20.05.2020).
 - Belgede, aşı ile önlenebilir hastalıkların ve yüksek etkili hastalıkların (VPD/HID) önlenmesi için kitlesel aşı kampanyalarının uygulanması müzakere edilirken dikkate alınması gereken ilkeler ve
 - VPD/HID salgınlarına yanıt vermek için aşı kampanyaları yürütmenin riskleri ve faydalarını değerlendirirken dikkate alınması gereken ilkeler açıklanmaktadır.
- DSÖ, "[Sınır kapılarında COVID-19'un yayılmasının kontrolü](#)" adında; seyahat, ulaşım ve kara geçitlerinde ve çevresindeki ticaretten kaynaklanan COVID-19 yayılmasını azaltmaya yönelik ülkelere tavsiyelerde bulunan geçici bir rehber yayımladı (20.05.2020).

ABD Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezleri (Centers for Disease Control and Prevention, CDC)

- CDC, [Sağlık Hizmetlerinde Şüpheli veya Kesin COVID-19 Hastaları İçin Enfeksiyon Önleme ve Kontrol Ara Önerileri](#)'ni yayımladı (18.05.2020).
 - Buna göre daha önce elektif vakaların ertelenmesine yönelik alınan önlem kaldırıldı.
- [KKD ve Ekipmanların Tedarikinin Optimizasyonu İle İlgili Stratejiler](#) paylaşıldı (18.05.2020).
- [Park ve Eğlence Tesislerini Ziyaret](#) ile ilgili öneriler yayımlandı (18.05.2020).
- [Çocuklara Yardımda Başa Çıkmak](#) ile ilgili öneriler paylaşıldı.
 - Çocukların COVID-19 ile ilgili bir stres yaşamasının önüne geçebilmek ve bunu fark edebilmek üzerine bazı öneriler içermektedir (18.05.2020).
- [Restoran ve Kafelerle İlgili Dikkat Edilmesi Gerekenler](#) yayımlandı (18.05.2020).
- [Gezginler için İletişim Kaynakları](#) yayımlandı (18.05.2020).
- [Sağlık Profesyonelleri İçin COVID-19 ile İlgili Klinik Bakım Rehberi](#) yayımlandı.
 - Çocuklarda multisistemik inflamatuvar sendrom (MIS-C) kriterlerini karşılayan 21 yaşından küçük hastaları tedavi eden sağlık hizmeti sağlayıcıları, şüpheli vakaları yerel, eyalet veya bölgesel sağlık departmanlarına bildirmelidir (19.05.2020). [Burada](#)
- [Huzurevleri için Test Rehberi](#) yayımlandı. Huzurevi sakinlerinde ve sağlık personelinde şüpheli veya kesin COVID-19'la mücadelede ara rehberlik sağlamaktadır (19.05.2020). [Burada](#)
- [Toplu Yaşam Ortamlarında Demanslı İnsanlara Bakım Sağlayanlar İçin Ek COVID-19 Rehberi](#) yayımlandı (19.05.2020). [Burada](#)
- [Sağlık Profesyonelleri İçin Koronavirüs \(COVID-19\) Hakkında Bilgiler](#) güncellendi. Son eklenen bilgiler:
 - Yenidoğan bakımı (19.05.2020). [Burada](#)
- [Gençlik Sporları Hakkında Dikkat Edilmesi Gerekenler](#) yayımlandı.
 - Risklere, risk değerlendirmelerine, yayılımı azaltan davranışların geliştirilmesine, sağlıklı bir çevrenin sürdürülmesine yönelik öneriler yer aldı (19.05.2020). [Kaynak](#)
- [Huzurevlerinde Tesis Çapında SARS-CoV-2 Testinin Yapılmasına İlişkin Hususlar](#) yayımlandı (19.05.2020). [Kaynak](#)
- [Gençlik ve Yaz Kamplarında Dikkat Edilmesi Gerekenler](#) yayımlandı (19.05.2020). [Kaynak](#)
- [Okullarda Dikkat Edilmesi Gerekenler](#) yayımlandı (19.05.2020). [Kaynak](#)
- [Yüksekokullar, Üniversiteler ve Yüksek Öğretim Kurumları: Planlama, Hazırlanma ve Mücadele](#) rehberi yayımlandı (19.05.2020).
- [İnşaat İşçilerinin COVID-19 Hakkında Bilmeleri Gerekenler](#) adlı rehber yayımlandı (19.05.2020).

- [COVID-19 Sırasında İşyeri Yorgunluğunu Yönetmek İçin İşçiler ve İşverenler Ne Yapabilir?](#) adlı, işçilerin ve işverenlerin işyeri yorgunluğunu yönetmek ve güvenli bir şekilde çalışmak için kullanabileceği bazı genel stratejiler içeren rehber yayımlandı (19.05.2020). [Kaynak](#)
- CDC'den; [Çocukların Evde Öğrenmelerine Yardımcı Olun](#) adlı dokümanda çocukların okul dışında öğrenmesini sağlamaya yönelik önerilere yer verildi (20.05.2020).
- [Ebeveynler için: COVID-19 ile ilişkili Çocuklarda Multisistem İnflamatuvar Sendromu \(MIS-C\)](#) adlı doküman yayımlandı (20.05.2020).
- [Çocuklarda COVID-19 Yayılmasını Durdurmaya Yardımcı Olun: COVID-19 salgını sırasında çocukları koruma ipuçları](#) adlı doküman yayımlandı (20.05.2020).
- [COVID-19 Riski Altındaki Yenidoğanları Değerlendirme ve Yönetme Hakkında Hususlar](#) yayımlandı (20.05.2020).
- [Kesinleştirilmiş Koronavirüs Hastalığı Olan Hastaların Tedavisinde Ara Klinik Rehber \(COVID-19\)](#) yayımlandı. Son değişikliklerin özeti:
 - [COVID-19 Riski Altındaki Yenidoğanları Değerlendirme ve Yönetme Hakkında Hususlar](#) rehberine bakın (20.05.2020).
- [COVID-19 Sırasında Halka Açık Havuzlar, Jakuziler ve Su Oyun Alanları Hakkında Dikkat Edilmesi Gerekenler](#) yayımlandı (20.05.2020).
- [ABD Dışı Sağlık Hizmetlerinde COVID-19 İlişkin Operasyonel Hususlar](#) yayımlandı.
 - Ülkelerde enfeksiyon önleme ve kontrol faaliyetlerine ilişkin DSÖ COVID-19 teknik rehberin uygulanmasını kolaylaştırmak için; CDC, ABD dışındaki sağlık kuruluşlarında COVID-19'un durdurulmasına ve önlenmesine yardımcı olacak operasyonel hususlar geliştirmiştir.
 - Bu belgeler, özellikle düşük ve orta gelirli ülkelerde, sınırlı kaynaklara sahip sağlık tesisleri (personel kıtlığı ve arz kıtlığı gibi) için oluşturulmuştur (20.05.2020).
- [COVID-19 Salgınında Çocukları Sağlıklı Tutma](#)'nın yolları hakkında öneriler paylaşıldı (20.05.2020).
- Laboratuvarlara yönelik COVID-19 yayınları paylaşıldı (20.05.2020). [Kaynak](#)
- [Laboratuvarlara Yönelik Koronavirüs \(COVID-19\) Hakkında SSS ve Cevapları](#) yayımlandı (20.05.2020).
- [Seyahat Edenler İçin SSS ve Cevaplar](#)'ı yayımlandı (20.05.2020).
- [COVID-19 ile İlgili Çalışan Laboratuvarlar İçin Kaynaklar](#) paylaşıldı (20.05.2020).
- [COVID-19 Vaka İncelemesi ve Temas Takibinin Temel Bileşenlerini Belirleme](#) adlı doküman yayımlandı (20.05.2020).
- [Çocuk Sağlığı Profesyonelleri için Bilgiler](#) yayımlandı. Son güncellemeler:
 - [COVID-19 Riski Altındaki Yenidoğanları Değerlendirme ve Yönetme Hakkında Hususlar](#) rehberi (20.05.2020).
- ABD'de [COVID-19 Pandemi Planlama Senaryoları](#) yayımlandı (20.05.2020).
- [COVID-19 için Sağlık Hizmetlerinde Enfeksiyon Önleme ve Kontrol SSS](#) yayımlandı.
 - Sağlık tesislerinde şüpheli veya kesin COVID-19 hastaları için revize edilmiş [Enfeksiyon Önleme ve Kontrol Önerileri Ara Rehberi](#) ile uyumlu olacak şekilde güncellenmiştir (23.05.2020).
- [Kadın hastalıkları ve Doğum Servislerinde Yatan Hastalarda Dikkat Edilmesi Gerekenler](#) adlı rehber güncellendi.
 - COVID-19 için Risk Altında Olan Yenidoğanlar için yeni Değerlendirme ve Yönetim Hususlarını yansıtacak şekilde güncellendi ve Emziren Kadınlara Yönelik Bakım Rehberi güncellendi (20.05.2020).
- CDC, eyaletlerin açılmasına yardımcı olmak için kaynaklar yayımladı (20.05.2020). [Kaynak](#)
- [Yükseköğretim Enstitüleri İçin Dikkat Edilmesi Gerekenler](#) yayımlandı (21.05.2020).
- [Evde](#) dikkat edilmesi gerekenlerle ilgili doküman yayımlandı. Doküman hane halkı kontrol listesi, yakın konutlarda yaşamak, ev temizliği, evcil hayvanlar ve diğer hayvanlar hakkında bilgileri içermektedir (21.05.2020).
- [Dışarı Çıkma](#) ile ilgili hususlar paylaşıldı (21.05.2020).
- [Hastayla Görüşme Sırasında Toplanacak Temel Bilgiler](#) açıklandı.
 - Vaka görüşmesinde ele alınması gereken önemli bilgileri içermektedir (21.05.2020).
- [Diş Merkezleri için Rehber](#): COVID-19 Mücadelesi Sırasında Diş Merkezleri İçin Enfeksiyon Önleme ve Kontrol Ara Kılavuzu yayımlandı. Anahtar noktalar:

- En kritik diş hekimliği hizmetlerine öncelik verin ve COVID-19'a potansiyel maruziyetten dolayı personele zarar vermeyi ve hastalara verilen bakımı geciktirmekten hastalara zarar vermeyi en aza indirecek şekilde bakım yapın.
- Engelleyici önlemler olarak iletişim kurun, personel ve hastaların eğer hastalık geğiriyorlarsa evde kalmalarını sağlayın
- COVID-19 semptomları olan bir hasta tesisinize girerse atılacak adımları öğrenin (21.05.2020).
- [K-12 Okullar ve Çocuk Bakım Programları](#) hakkında SSS ve cevapları yayımlandı (21.05.2020).
- [Rodent Kontrol](#)'ü üzerine öneriler yayımlandı.
 - Bazı ülkeler, kemirgenler yeni yiyecek kaynakları aradıkça kemirgen aktivitesinde bir artış olduğunu bildirmiştir. Çevre sağlığı ve kemirgen kontrol programları, kemirgenlerle ilgili hizmet taleplerinde bir artış görebilir ve olağan dişi veya agresif kemirgen davranışı raporlayabilir (21.05.2020).
- [Uzun Süreli Bakım Tesislerinde COVID-19 İçin Hazırlanacak Temel Stratejiler](#) yayımlandı (21.05.2020).
- [COVID-19 Örnek Eğitim Planları, Rehberler Ve Kaynaklar](#) yayımlandı (21.05.2020).
- CDC, [Ev izolasyonu nasıl durdurulur](#)'u yayımladı (22.05.2020).
- [Kliniğinizi COVID-19 için Hazırlayın](#) (22.05.2020).
- [Topluluk ve İnanç Temelli Kuruluşlar](#): Planlama, Hazırlanma ve Mücadele adlı rehber yayımlandı (22.05.2020).
- [COVID-19 Yayılım Yolları](#) yayımlandı (22.05.2020).
- [CDC'de COVID-19 İçin Seroloji Testleri](#) adlı rehberde COVID-19 için geliştirilen seroloji testleri ile ilgili bilgiler paylaşıldı (22.05.2020).
- [COVID-19 Yayılımını Yavaşlatmaya Yardımcı Olmak İçin Bez Maskelerin Kullanımı](#) ile ilgili öneriler paylaşıldı (23.05.2020).

Avrupa Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezi (European Center for Disease Control and Prevention, ECDC)

- ECDC tarafından, [“AB/AEA'daki uzun süreli bakım tesislerinde COVID-19 sürveyansı”](#) adlı teknik rapor ve ilgili bir [infografik](#) yayımlandı (19.05.2020). [Kaynak](#)
- ECDC tarafından, süregelen halk sağlığı tehditleri hakkında haftalık bir bülten olan [“Bulaşıcı hastalık tehditleri raporu, 17-23 Mayıs 2020, 21. hafta”](#) yayımlandı. Raporu COVID-19'un yanı sıra diğer bulaşıcı hastalıklar ile ilgili güncellemeler yer aldı (20.05.2020). [Kaynak](#)
- ECDC tarafından, [“COVID-19 Havacılık Sağlık Güvenlik Protokolü: COVID-19 pandemisi ile ilgili olarak havayolu yolcularının yönetimi için rehber”](#) yayımlandı (20.05.2020). [Kaynak](#)
- ECDC tarafından haftalık [“COVID-19 sürveyans raporu”](#) yayımlanmaya başlandı. Rapor, birden fazla kaynaktan derlenen verileri kullanarak AB/AEA ve İngiltere'deki COVID-19 epidemiyolojisi ile ilgili genel bir bakış sunmaktadır (21.05.2020). [Kaynak](#)

Amerikan Gıda ve İlaç Dairesi (U.S. Food and Drug Administration, FDA)

- FDA, trakeal entübasyonu kolaylaştırmak, cerrahi veya mekanik ventilasyon sırasında iskelet kası gevşemesini sağlamak için endike olan [süksinilkolin klorür enjeksiyon](#) USP 200 mg/10 mL'yi onayladı. İlacın yan etkileri anafaksi, hiperkalemi ve malign hipertermidir (19.05.2020). [Kaynak](#)
- [Halk Sağlığı Acil Durumunda Koronavirüs Hastalığı-2019 Testleri Politikası](#) kapsamında sunulan testlerin “bildirim listesinden” kaldırılan [antikor testlerinin bir listesi](#) yayımlandı (21.05.2020). [Kaynak](#)
- FDA, yoğun bakım ortamında tedavi sırasında başlangıçta entübe edilmiş ve mekanik olarak havalandırılan hastaların sedasyonu, entübe edilmemiş hastaların cerrahi ve diğer prosedürler öncesinde ve/veya sedasyonunda endike olan %0.9 sodyum klorür enjeksiyon içindeki [deksmedetomidin hidroklorür](#)'ü onayladı. Deksmetomidin hidroklorür

enjeksiyonunun en yaygın yan etkileri hipotansiyon, bradikardi ve ağız kuruluğudur (21.05.2020). [Kaynak](#)

- FDA'in COVID-19 ile mücadele çabalarına hızlı bir bakış sağlayan güncellenmiş bir [FDA COVID-19 Bir Bakışta Mücadele Özeti](#) yayımlandı (21.05.2020).
- “[Fark Yaratmak İçin Kan ve Plazma Bağışı Yap](#)” adlı yeni bir video yayımlandı (21.05.2020).
- FDA ve ABD Tarım Bakanlığı, COVID-19 salgını sırasında gıda ve tarım endüstrisindeki kişisel koruyucu donanım (KKD), kumaş yüz koruyucuları, dezenfektanlar ve sanitasyon malzemelerinin eksikliklerini gidermek için [öneriler](#) yayımladı (22.05.2020).
- FDA, [evde kendi kendine örnek toplama](#) ve [COVID-19 için hangi testlerin artık dağıtılmaması gerektiği](#)ne dair bilgileri netleştirmek için SARS-CoV-2 için [Sık Sorulan Sorular \(SSS\)](#)'ı güncelledi (22.05.2020).

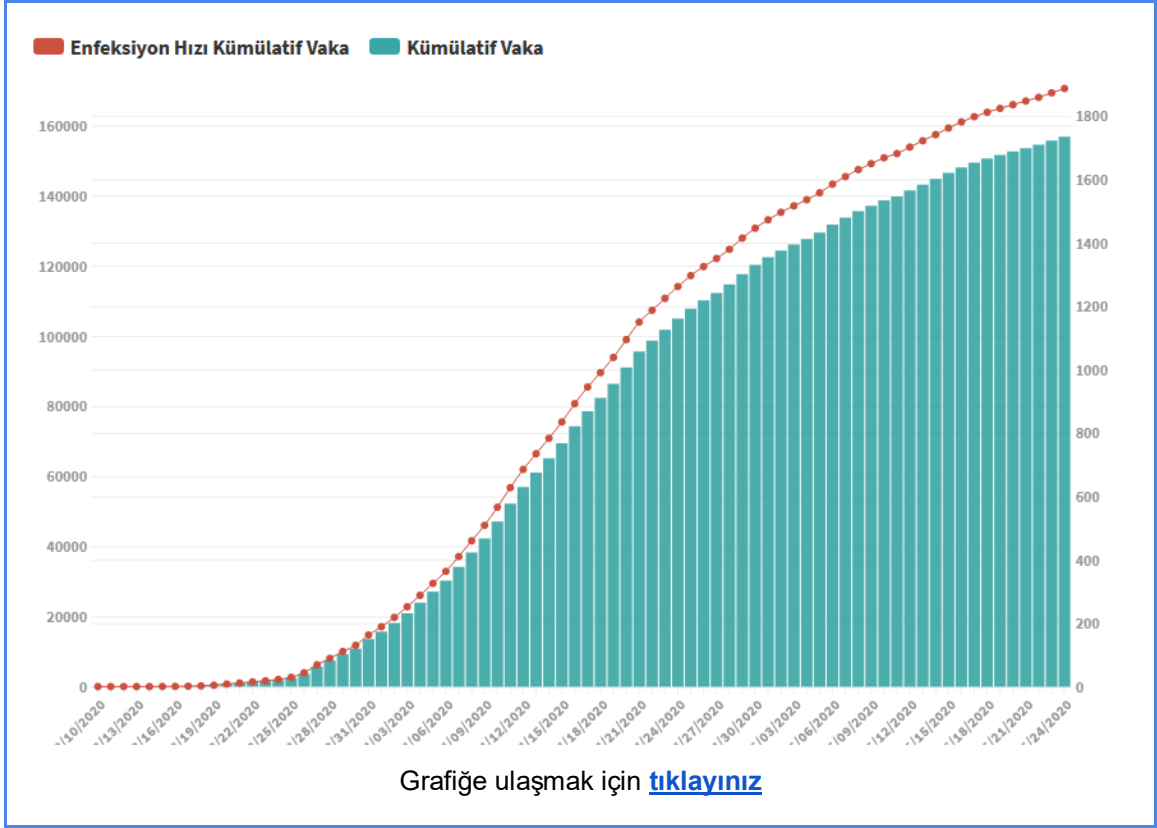
Türkiye'den Haberler

Tablo 1. Günlük Test Sayısı, Vaka ve Ölüm Sayıları ile İlgili Veriler

Tarih	Test Sayısı	Pozitiflik Oranı (%)	Yeni Vaka	Kümülatif Vaka	Ölüm	Kümülatif Ölüm	Vaka-Fatalite Oranı (%)
18.05.2020	25.141	4,61	1.158	150.593	31	4.171	2,77
19.05.2020	25.382	4,03	1.022	151.615	28	4.199	2,77
20.05.2020	20.838	4,66	972	152.587	23	4.222	2,77
21.05.2020	33.633	2,86	961	153.548	27	4.249	2,77
22.05.2020	37.507	2,54	952	154.500	27	4.276	2,77
23.05.2020	40.178	2,95	1.186	155.686	32	4.308	2,77
24.05.2020	24.589	4,64	1.141	156.827	32	4.340	2,77

Pozitiflik Oranı (%) = (Günlük Yeni Vaka Sayısı / Günlük Test Sayısı) x 100
Vaka-Fatalite Oranı (%) = (Kümülatif Ölüm Sayısı / Kümülatif Vaka Sayısı) x 100 [Kaynak](#)

Grafik 1. Kümülatif Vaka Sayısı ve Enfeksiyon Hızı

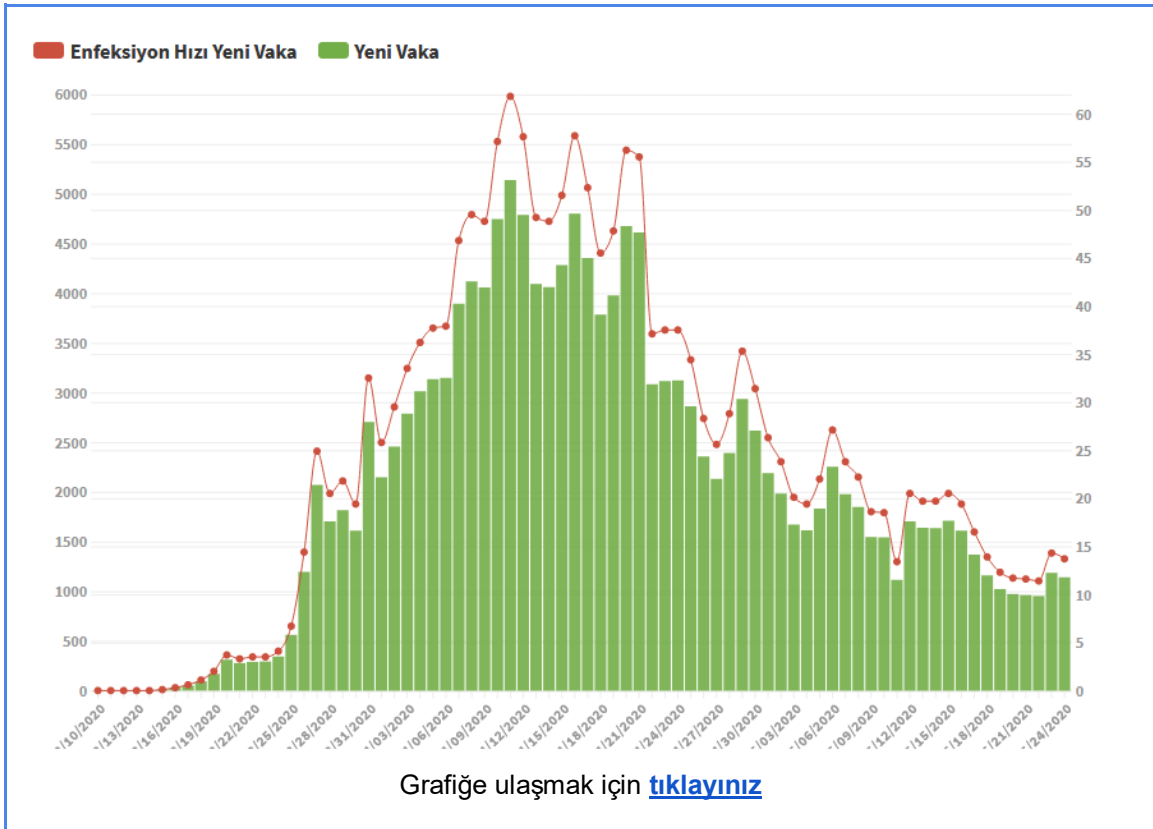

HASUDER tarafından hazırlanmıştır (24.05.2020)

$Kümülatif Vaka Enfeksiyon Hızı = Kümülatif Vaka Sayısı / TÜİK Türkiye Nüfusu \times 1.000.000$

***Bu grafik Sağlık Bakanlığının duyurduğu günlük verilere göre hazırlanmaktadır. Vaka sayıları toplumdaki tüm vakaları değil test yapıp sonucu pozitif çıkan kişileri göstermektedir. Ayrıca hesaplanan hızlarda kullanılan payda TÜİK 2020 ADNKS toplam Türkiye nüfusedir. Hastalığı geçirip immünite oluşturan gruptaki kişi sayısı görece çok az olduğu için paydadan çıkarılmamış; ihmal edilmiştir. Değerlendirmelerin bu kısıtlılıklar dikkate alınarak yapılması önerilmektedir.**

Grafik 2. Yeni Vaka Sayısı ve Enfeksiyon Hızı

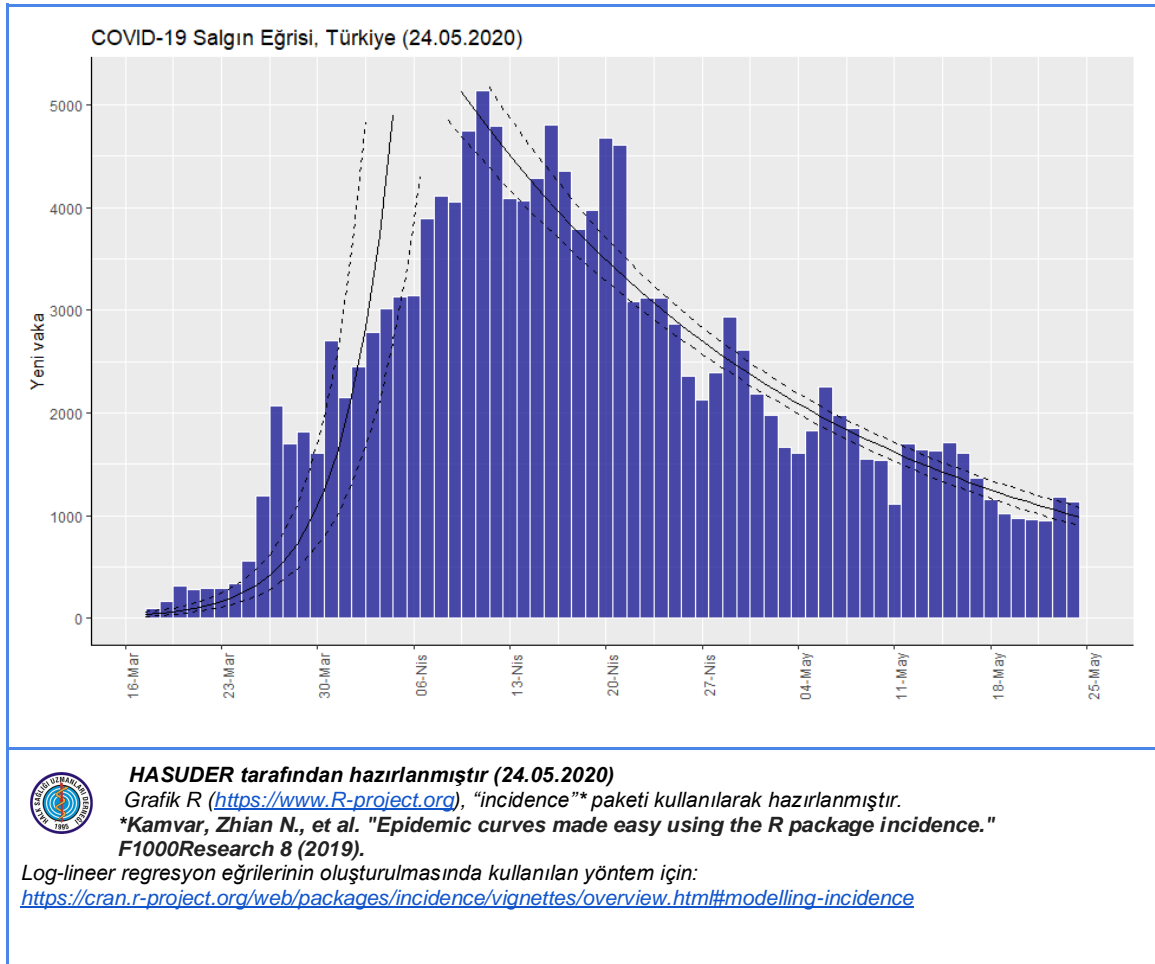

HASUDER tarafından hazırlanmıştır (24.05.2020)

Yeni Vaka Enfeksiyon Hızı = $\frac{\text{Günlük Yeni Vaka Sayısı}}{\text{TÜİK Türkiye Nüfusu} \times 1.000.000}$

***Bu grafik Sağlık Bakanlığının duyurduğu günlük verilere göre hazırlanmaktadır. Vaka sayıları toplumdaki tüm vakaları değil test yapıp sonucu pozitif çıkan kişileri göstermektedir. Ayrıca hesaplanan hızlarda kullanılan payda TÜİK 2020 ADNKS toplam Türkiye nüfusedir. Hastalığı geçirip immünite oluşturan gruptaki kişi sayısı görece çok az olduğu için paydadan çıkarılmamış; ihmal edilmiştir. Değerlendirmelerin bu kısıtlılıklar dikkate alınarak yapılması önerilmektedir.**

Grafik 3. Yeni Vaka Salgın Eğrisi

Kamu Kurumları

T.C. Cumhurbaşkanlığı

- Cumhurbaşkanı Erdoğan, kabine toplantısının ardından yaptığı konuşmada (18.05.2020);
 - Başakşehir'deki Şehir Hastanesi'nin tamamını Perşembe günü hizmete açacaklarını, isminin Başakşehir Çam ve Sakura Şehir Hastanesi olacağını,
 - Sancaktepe Profesör Doktor Feriha Öz Acil Durum Hastanesi'nin 29 Mayıs'ta, Yeşilköy Profesör Doktor Murat Dilmener Acil Durum Hastanesi ile Hadımköy Doktor İsmail Niyazi Kurtulmuş Hastanesi'nin 31 Mayıs'ta açılacağını,
 - Normalleşme takviminin adım adım hayata geçirildiğini,
 - Son 2 ayda yaklaşık 10 milyon vatandaşa 11,5 milyar lira karşılıksız nakit desteği verildiğini,
 - Arife gününden bayramın son gününe kadar 23-24-25-26 Mayıs tarihlerinde 81 ilin tamamında sokağa çıkma kısıtlaması uygulanacağını,
 - Bayramın birinci günü olan 24 Mayıs Pazar günü saat 14 ile 20 arasında 65 yaş üstü vatandaşların yine sokağa çıkabileceğini,
 - Çarşamba ve Cuma günleri gençlerle ilgili esnetme uygulamasına devam edileceğini,
 - 15 il için geçerli olan şehirlerarası seyahat kısıtlamasının 15 gün süreyle uzatıldığını,
 - Cezaevlerinde bir süredir yapılmayan kapalı görüşlerin belirli sınırlandırmalar ve tedbirler eşliğinde Haziran ayı itibarıyla başlatılacağını,
 - Açık cezaevlerinde olup da salgın sebebiyle izne gönderilmiş bulunan 60 bin mahkumun Mayıs sonunda dolan izin sürelerinin 2 ay süreyle uzatıldığını,

- 29 Mayıs Cuma günü Cuma namazıyla birlikte öncelikle valilikler ve müftülükler tarafından belirlenen şartları uygun camilerden başlayarak, camilerin ibadete açılacağını,
- Bir süre camilerde sadece öğlen ve ikindi vakitlerinde cemaatle namaz kılınacağını, diğer vakitlerde bireysel ibadet uygulamasının süreceğini,
- Kreşler ve gündüz bakımevlerinin 15 Haziran'da faaliyete geçeceğini belirtti. [Kaynak](#)
- Cumhurbaşkanı Erdoğan, 19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı nedeniyle gençlerle görüşmesinde yaptığı konuşmada (19.05.2020);
 - Yükseköğrenim öğrencilerinin 6 Haziran'da yapılacak burs ve kredi ödemelerini 19 Mayıs'tan itibaren başlattıklarını,
 - EBA TV'de spor eğitim programlarının yayımlanmaya başladığını belirtti. [Kaynak](#)
- Cumhurbaşkanı Erdoğan, Başakşehir Çam ve Sakura Şehir Hastanesi Açılış Töreni'nde yaptığı konuşmada (21.05.2020);
 - 456'sı yoğun bakım olmak üzere toplam 2.682 yatağı, 725 poliklinik odası ve 90 ameliyathane masasıyla hastanenin bilhassa COVID-19 salgınıyla mücadelede kritik bir rol oynayacağını,
 - Toplam 107 branşta hizmet verecek olan hastaneye, tam kapasiteye ulaşıldığında günlük 35 bin ayaktan hasta alınmasını ve 500 özelliikli ameliyat yapılmasını planladıklarını belirtti. [Kaynak](#)

T.C. Sağlık Bakanlığı

- Sağlık Bakanı Dr. Fahrettin Koca, Bilkent Yerleşkesi'nde video konferansla gerçekleşen Koronavirüs Bilim Kurulu Toplantısı'nın ardından düzenlenen basın toplantısında (20.05.2020);
 - Riskli hareketliliğin olduğu kavşak noktalarına, havaalanlarına, sınır kapılarına, organize sanayi bölgelerine test kurduklarını,
 - İş yerlerinin girişinde, o iş yerinde uyulması gereken kuralları gösteren afiş ve çalışma rehberlerinin bulunacağını,
 - 'Hayat Eve Sığar' mobil uygulaması üzerinden alınan kodun kullanılarak uçak ve tren seyahati yapabileceğini,
 - Seyahatlerde sağlık durumlarının kontrolünün, ilgili seyahat firması tarafından sağlanacağını ve buna göre tedbir alınacağını,
 - Sonradan bir yolcuya eğer virüs bulaştığı tespit edilirse, yolculuk esnasında temas ettiği kişilerin takibinin yapılacağını,
 - Tüm ulaşım süreçlerinde, 'Hayat Eve Sığar' mobil uygulaması üzerinden, HES kodu oluşturulabileceği gibi kısa mesaj yoluyla da HES kodu alınabileceğini,
 - Sağlık turizmi sezonunu erken başlattıklarını, özellikle pandemi açısından sorunun daha minimal olduğu 31 ülke için sağlık turizminin başlatılmış olduğunu,
 - Gerektiğinde, talebe göre charter seferlerinin düzenlenebilir olacağını belirtti. [Kaynak](#)
 - Açıklamadan sonra yapılan soru-cevap kısmında;
 - Öğrencilerin sınavlara maskeyle girmesinin sağlanacağını, sosyal mesafe kurallarına uyulabiliyorsa maskenin çıkarılmasına izin verileceğini,
 - Testlere yönelik yapılan çalışmalarda antikör bakabilen ELİSA testinin %100'e yakın doğrulukla sonuç vereceği için hedefin o olduğunu,
 - Belli yerlerde tarama noktalarının oluşturulmasının planlandığını,
 - OSGB'lerde şu ana kadar 50.000'e yakın kişinin tarandığını, pozitifliğin binde 3,5 olduğunu,
 - Şu ana kadar yatak doluluk oranlarının %30-32'leri, yoğun bakım doluluk oranlarının %60-62'leri geçmediğini belirtti. [Kaynak](#)
- Sağlık Bakan Yardımcısı Prof. Dr. Emine Alp Meşe, Rusya Federasyonu Federal Tüketici Haklarını Koruma ve İnsan Sağlığı Servisi Başkanı Prof. Anna Popova ile video konferans yöntemiyle ikili görüşme gerçekleştirdi (21.05.2020).
 - Görüşmede, COVID-19 ile mücadele kapsamında tanı kiti ve aşı üretimi, bilimsel kurullar aracılığıyla bilgi ve tecrübe paylaşımı konuları ele alındı. [Kaynak](#)
- Bakanlığın web sitesinin *Toplumda Salgın Yönetimi* başlığı altına;
 - **"Semt Pazarları ve Pazar Yerlerinde Alınması Gereken Önlemler"** adlı doküman eklendi (21.05.2020). [Kaynak](#)

- Bakan Koca, COVID-19 salgını süresince uluslararası sağlık turizmi kapsamında ülkemize gelecek hasta ve hasta yakınlarının Uluslararası Sağlık Hizmetleri A.Ş (USHAŞ)'nin <https://covid19st.ushas.com.tr> takip sistemine kaydedilmesi gerekmekte olduğunu belirtti (20.05.2020). [Duyuru](#), [Kaynak](#)
- T.C. Sağlık Bakanlığına aitmiş izlenimi verilen sahte bir telefon uygulaması kullanılarak vatandaşların dolandırılmaya çalışıldığına tespit edildiği, yanıltıcı isimli internet sitelerine ve bu sitelerde yer alan uygulamalara itibar etmemek gerektiği belirtildi (21.05.2020). [Kaynak](#)
- "COVID-19 Şüpheli/Kesin Tanılı Olguda Resüsitasyon Yönetimi" adlı eğitim videosu ekip portal üzerinden yayımlandı (23.05.2020).
 - Eğitim videosunun içeriğinde; komuta kontrol merkezi şüpheli vaka sorgulaması, uygun KKE seçimi, şüpheli/kesin COVID-19 tanılı hastalarda resüsitasyonun genel prensipleri, düşük aerolizasyon riski ile oksijenizasyon ve ventilasyon stratejileri, uygun ekipman ve malzeme seçimi bulunmaktadır. [Kaynak](#)

T.C. İçişleri Bakanlığı

- Bakanlığın 81 il valiliğine gönderdiği *Şehir Giriş-Çıkış Tedbirleri* konulu ek genelgede (19.05.2020);
 - Büyükşehir statüsündeki 14 il (Ankara, Balıkesir, Bursa, Eskişehir, Gaziantep, İstanbul, İzmir, Kayseri, Kocaeli, Konya, Manisa, Sakarya, Samsun, Van) ile Zonguldak'a kara, hava ve deniz yolu ile (toplu ulaşım aracı, özel araç vb.) yapılacak tüm giriş/çıkışlar *15 günlük süreyle 19 Mayıs 2020 Salı günü saat 24.00'dan 03 Haziran 2020 Çarşamba günü saat 24.00'a kadar geçici süreyle durdurulacağı* belirtildi. [Kaynak](#)
- Bakanlığın, 81 İl Valiliğine gönderdiği *Sokağa Çıkma Kısıtlaması Genelgesi*'nde (19.05.2020);
 - 22.05.2020 tarihi saat 24.00 ile 26.05.2020 tarihi saat 24.00 arasında 81 ilimiz sınırları içinde bulunan vatandaşlarımızın sokağa çıkmalarının kısıtlanacağı,
 - Kısıtlamanın olduğu 23.05.2020 Cumartesi günü market, bakkal, manav, kasap ve kuruyemişçilerin 10.00-17.00 saatleri arasında faaliyet gösterebileceği,
 - Vatandaşların (65 yaş ve üzeri ile 20 yaş ve altında bulunanlar hariç olmak üzere) zorunlu ihtiyaçların karşılanması ile sınırlı olmak ve araç kullanmamak şartıyla (engelli vatandaşlarımız hariç) ikametlerine en yakın market, bakkal, manav, kasap ve kuruyemişçilere gidip gelebilecekleri,
 - Aynı saatler arasında market, bakkal, manav, kasap ve kuruyemişçilerin evlere/adrese servis şeklinde de satış yapabileceği,
 - Ekmek üretiminin yapıldığı fırın ve/veya unlu mamul ruhsatlı iş yerleri ile bu iş yerlerinin sadece ekmek satan bayilerinin, ayrıca tatlı üretiminin yapıldığı/satıldığı iş yerlerinin açık olacağı belirtildi. [Kaynak](#)
- Bakanlığın 81 il valiliğine gönderdiği *65 Yaş ve Üzeri Vatandaşlar İçin Seyahat İzin Belgesi* konulu genelgede (20.05.2020):
 - 65 yaş ve üzerindeki vatandaşların (üç yıl içinde organ ve kemik iliği nakli olanlar, immün yetmezliği olanlar ile böbrek yetmezliği nedeniyle diyalize giren hastalar hariç) seyahat izin belgesi almak ve gittikleri yerlerde en az 30 gün kalmak şartı ile istedikleri yerleşim yerine gidebileceği,
 - Bu kapsamda, 65 yaş ve üzeri vatandaşlara seyahatlerinde bir kişinin refakat edebileceği,
 - Refakat eden kişilerin 72 saat içinde geri dönebileceği belirtildi. [Kaynak](#)
- Bakanlığın 81 il valiliğine gönderdiği genelgede, *29 Mayıs 2020 Cuma günü itibarıyla* cami ve mescitlerde cemaatle namaz kılınabilmesi amacıyla ilgili Bakanlıklar ve Diyanet İşleri Başkanlığınca belirlenen kurallar yer aldı (22.05.2020):
 - Cemaatle birlikte yalnızca *öğle, ikindi ve cuma* namazlarının kılınacağı,
 - Cuma namazlarının cami içerisinde kılınmayacağı,
 - *Klima ve havalandırmaların çalıştırılmayacağı, kapı ve camların açık tutularak havalanma sağlanacağı,*
 - *Ortak kullanım alanlarını asgaride tutabilmek için abdesthane, şadırvan ve tuvaletlerin kapalı tutulacağı,*
 - *Maskesi olmayan kişi/kişilerin cemaatle namaz kılmasına müsaade edilmeyeceği,*

- Ortak olarak kullanılan tesbih, rahle, ayakkabı çekeceği vb. malzemelerin camilerde bulundurulmasına müsaade edilmeyeceği,
- *Kişilerin yanlarında şahsi seccadelerini getirmeleri sağlanacağı veya tek kullanımlık seccade temin edilerek kullanıma sunulacağı,*
- *Koli, karton, çuval ve hasır vb. yaygıların kullanılmayacağı,*
- Girişlerde herkesin ellerini mutlaka dezenfekte etmesinin sağlanacağı,
- Cami yerleşkesi içinde bulunan türbelerin iç mekânlarının ziyarete açılmayacağı,
- *Toplu etkinlik ve ikram yapılmasına izin verilmeyeceği,*
- *Ürün satışına izin verilmeyeceği* belirtildi. [Kaynak](#)

T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

- “COVID-19’la Mücadelenin Ön Saflarında Kadınlar” başlıklı çevrimiçi toplantı düzenlendi (19.05.2020). Toplantıda:
 - COVID-19 krizi sonucu Avrupa bölgesindeki ülkeler için yeni zorlukların ortaya çıkmasından bahsedilerek, tüm kadın ve kız çocuklarının ihtiyaçlarının giderilmesini sağlamak için temel öncelikler üzerinde anlaşabilmek için bölgesel ve küresel düzeydeki ortaklarla diyalogun önemi vurgulandı. [Kaynak](#)
- Bilgi İşlem dairesi Başkanı Özaşık, Kamu Bilişim Derneğince dijital ortamda düzenlenen Kamu Bilişim Dijital Zirvesi’nde (20.05.2020);
 - COVID-19 ile mücadele sürecinde birçok destekleyici uygulamayı vatandaşların hizmetine sunduklarını bildirdi.
 - Düzenli kullanılan ilaçların yeni rapor gerekmeden 3 ay süreyle alınabilmesi için Medula Sistemi’nde güncelleme yaptıklarını,
 - Doktorların rapor yazma süresini 14 güne çıkarttıklarını,
 - Özel sağlık kuruluşlarındaki biyometrik kimlik doğrulama sistemlerini bulaş riskine karşı askıya aldıklarını,
 - Nisan, Mayıs ve Haziran primlerinin altı ay ertelenmesi için e-bildirge sistemi üzerinde güncelleme yaptıklarını,
 - En düşük emekli maaşının 1500 liraya yükseltilmesinin ardından MOSİP üzerinde güncelleme yaptıklarını,
 - Prim ve promosyonların bankalarla hızlı bir şekilde entegrasyonunu sağladıklarını,
 - İşletmelerin kısa çalışma ödeneğine başvurularını kolaylaştırmak için yeni bir web servisinin devreye alındığını,
 - Vatandaşların sosyal yardımlara sorunsuz bir şekilde ulaşması için bilişim altyapısının güçlendirildiğini belirtti. [Kaynak](#)
- Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürü Uzm. Dr. Orhan Koç, Engelli STK Temsilcileriyle yaptığı çevrim içi toplantıda (20.05.2020);
 - Türkiye’de ilk vakanın resmi olarak açıklanmasından sonra Takip İzleme Birimi oluşturduklarını,
 - Kuruluşlarda gıda ve malzeme tedarik zinciri ile ilgili tedbirler, 14 gün vardiya sistemi, Sosyal İzolasyon Kuruluşları, vardiya değişiminde personele uygulanan testlere kadar geniş bir çerçevede tedbir aldıklarını,
 - Tedavi sürecinde refakatçi kabul edilmemesinin zihinsel engelli birey ve aileleri açısından yarattığı sıkıntıları belirtti.
 - Toplantıya katılan dernek temsilcileri; uzaktan eğitimde engelliler açısından yaşanan sorunları, koruyucu ekipmanların engelli iletişimde yarattığı problemleri dile getirdiler. [Kaynak](#)
- Çocuk Hizmetleri Genel Müdürü Dr. Selahattin Güven çocuk bakım kuruluşlarında alınan önlemler hakkında yaptığı açıklamada (21.05.2020);
 - Türkiye’de ilk COVID-19 vakasının görülmesiyle birlikte Bakanlık’ta kriz masası kurulduğunu ve çocuk bakım kuruluşlarında alınabilecek bütün tedbirlerin geciktirilmeksizin hayata geçirildiğini,
 - 81 ilde oluşturulan İl Kriz Ekipleri için; 282 acil irtibat görevlisi, 217 acil sağlık görevlisi ve 257 acil karantina/izole birimi belirlediklerini,
 - Yeniden düzenlenen çalışma saatleri ile tüm kuruluşlarda mümkün olduğu ölçüde 1,3,5,7 ve 14 günlük olmak üzere vardiya sistemi uygulamasına geçtiklerini,
 - Virüsten korunmanın yolları ve salgın sürecinde çocukların bakımından sorumlu personel için rehberler hazırlandığını,

- Çocukların evde yapabilecekleri etkinliklerle ilgili hazırlanan öneri setinin tüm çocuk bakım kuruluşlarına gönderildiğini,
- Çocuk bakım kuruluşlarının periyodik olarak dezenfekte edildiğini,
- 13-18 yaş erkek çocuklarının kaldığı bakım kuruluşları arasında “Kuruluş İçi Sanal Futbol Turnuvası”nı başlattıklarını,
- Normalleşme sürecine geçişin de planlandığını,
- Çocukların aileleri ve öğretmenleri ile kontrollü görüşmelerinin sağlanacağını,
- Çocuklar için alınacak fiziksel önlemlerin yanı sıra, psikolojik sağlıklarının da düşünüldüğünü, oyun terapisi gibi çeşitli yöntemlerin geçiş sürecine uyumu kolaylaştıracağını,
- Bu süreçte dağcılık ve doğa yürüyüşleri gibi sportif etkinliklere ağırlık verileceğini belirtti. [Kaynak](#)
- İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü tarafından (22.05.2020);
 - 11-14 Temmuz 2020 tarihlerinde gerçekleşmesi planlanan 10. Uluslararası İş Sağlığı ve Güvenliği kongresinin pandemi nedeniyle iptal edildiği açıklandı. [Kaynak](#)
- Türkiye Engelsiz Bilişim Platformu tarafından 10-16 Mayıs Engelliler Haftası kapsamında 16 Mayıs 2020 tarihinde çevrim içi olarak “COVID-19 Süreci ve Engelsiz Bilişim Zirvesi” gerçekleştirildi (22.05.2020):
 - Dr. Deniz Çağlayan Gümüş COVID-19 sürecinde kurum ve kuruluşlar tarafından yapılan bilgilendirmelerin herkese ulaşabilmesi için, her türlü yazılı, görsel ve elektronik materyalin erişilebilir formatta olması gerekliliğinin önemini vurguladı. [Kaynak](#)
- Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürü Uzm. Dr. Orhan KOÇ koordinatörlüğünde işitme engellilere yönelik STK-Akademisyen buluşması gerçekleştirildi (22.05.2020) Toplantıda:
 - Koronavirüs kamu spotlarında işaret dili tercümanı olmadığı,
 - COVID-19 sürecinde yaşlıların çok fazla zorluk yaşadığından bahsedilerek, hastanelere sözleşmeli tercüman atanmasının ya da sağır ve işitme engellilere yönelik sivil toplum kuruluşlarının tercüman desteği konusunda aktif rol almasının işitme engellilerin sorunlarının çözümü noktasında kolaylaştırıcı olabileceği belirtildi. [Kaynak](#)
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanı Zehra Zümrüt Selçuk (23.05.2020);
 - COVID-19 pandemisi sürecinde ihtiyaç sahibi vatandaşlara destek amacıyla 30 Mart'ta Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın öncülüğünde başlatılan “Biz Bize Yeteriz Türkiyem” başlıklı milli dayanışma kampanyasında bugüne kadar toplam 2.030.380.771 TL toplandığını açıkladı. [Kaynak](#)

T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı

- Bakan Karaismailoğlu, yaptığı açıklamada (18.05.2020);
 - Taşımacılık faaliyetinde bulunan firmaların taşıdıkları eşya, kargo ve yolcu hareketlerinin elektronik ortamda takibini sağlayan Ulaştırma Elektronik Takip ve Denetim Sistemi (U-ETDS) ile karayolu taşımacılığını gerçek zamanlı olarak izlemeye başladıklarını,
 - Otobüslerde salgına karşı tedbirlerin aralıksız sürdüğünü,
 - Toplu taşıma araçlarında yolcu taşıma kapasitesinin yüzde 50'sinin üzerinde yolcu alınmadığını,
 - Yapılan yasal düzenlemelerle sefer sayılarının arttığını belirtti. [Kaynak](#)
- Bakan Karaismailoğlu, yaptığı açıklamada (22.05.2020);
 - Havalimanlarını COVID-19'a karşı sertifikalandıracaklarını,
 - Söz konusu belge ile tüm havalimanlarının tekrar düzenleneceğini,
 - Tehlikeli madde çözeltileri içeren el dezenfektanlarının ve virüslü kan örneklerinin taşınması ile tehlikeli madde yenileme eğitimlerinin geçerlilik sürelerine ilişkin genelge yayımlandığını,
 - Bu genelge ile eğitimlerin geçerlilik sürelerinin azami 4 ay uzatılabilecek yenileme eğitimlerinin kapsamının, geçerlilik süresi en geç 31 Ağustos tarihinde dolacak olan tüm sertifikaları kapsayacak şekilde genişletildiğini belirtti. [Kaynak](#)
- Bakan Karaismailoğlu, yaptığı açıklamada (23.05.2020);
 - Marmaray ve Başkentray gibi şehir içi hatlarda yavaş yavaş sefer sayılarının artırılacağını,

- Yüksek Hızlı Tren (YHT) biletlerinin satışına Ramazan Bayramının ikinci günü başlanacağını,
- Tren biletlerinin öncelikle temassız olarak mobil uygulama/internet sitesinden ya da gişelerden satın alınabileceğini,
- Bilet satış işlemlerinin HES kodu ile gerçekleştirileceğini,
- 28 Mayıs'ta YHT seferlerini sosyal mesafe kurallarına ve izolasyona dikkat ederek başlatacaklarını,
- Sosyal mesafeye uygun olarak yüzde 50 kapasite oranında ve koltuk atlayarak çapraz düzende bilet satışı yapılacağını,
- YHT'lerde her vagonun arka koltuklarının seyahat sürecinde koronavirüs şüphesi duyulan yolcuların izole edilmesi için ayrılacağını,
- 65 yaş üstü ile 20 yaş altı yaş grupları için ilgili makamlardan onaylı Seyahat İzin Belgesi'nin zorunlu olacağını,
- Tren setlerinin sefere çıkmadan önce ve sefer sonlarında dezenfekte edilmesine devam edileceğini,
- İlk yardım çantalarında maske ve eldiven bulundurulacağını belirtti. [Kaynak](#)
- Bakan Karaismailoğlu yaptığı açıklamada, şantiyelerde uygulanan COVID-19 önlemlerinde gevşeme olmayacağını belirtti (24.05.2020). [Kaynak](#)

T.C. Adalet Bakanlığı

- Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığının 22.05.2020 tarihli basın açıklamasında:
 - 8 Mayıs'ta yapılan basın açıklamasında COVID-19 testi pozitif çıkan 44 hükümlü/tutuklunun tedavilerinin devam ettiğinin belirtildiği,
 - Bu tarihten itibaren İstanbul İl Sağlık Müdürlüğü ile koordineli olarak filyasyon çalışması yapıldığı, şu an itibarıyla Silivri 7 nolu L tipi cezaevinde 47, Silivri 8 nolu L tipi cezaevinde 35 olmak üzere COVID-19 vaka sayısının 82 olduğu,
 - Kronik akciğer hastalığı olan bir hükümlünün COVID-19 testinin pozitif çıktıktan sonra yoğun bakımda tedavi altındayken 21 Mayıs tarihinde hayatını kaybettiği belirtildi. [Kaynak](#)

T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı

- Bakanlığın, COVID-19 ile mücadelede ön saflarda yer alan başta sağlık çalışanları olmak üzere tüm kahramanlara yönelik olarak düzenlediği 'Gençlerden Mektup: Minnettarız' Yarışması sonuçlandı (19.05.2020).
 - 13-17 ve 18-29 yaş aralığında düzenlenen yarışma için 7 bin 562 adet başvuru oldu.
 - Bakan Kasapoğlu, birinci seçilen mektupları Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'ya ilettili.
 - Bakan Kasapoğlu, Gençlik Merkezlerinde gönüllü olarak, sağlık çalışanları için, güvenlik güçleri için, kamu hizmetinde bulunan çalışanlar için siper maske üretildiğini, şu ana kadar yaklaşık 900 bin adet siper maskenin üretiminin, dağıtımının gerçekleştirilmiş olduğunu belirtti. [Kaynak](#)
- Bakan Kasapoğlu, yurt dışından gelenlerin 14 günlük karantina süreçlerini geçirdikleri 76 ildeki bakanlık yurtlarında 9 bin 700 vatandaşın gözlem altında bulunduğunu, 67 bin 547 vatandaşın ise evlerine uğurlandığını bildirdi (20.05.2020). [Kaynak](#)
- Bakan Kasapoğlu (23.05.2020);
 - COVID-19 tedbirleri kapsamında yurt dışından Türkiye'ye gelen vatandaşların ağırlandığı Gençlik ve Spor Bakanlığı'na bağlı yurtlarda kimsenin kalmadığını, karantina başlangıcından bugüne kadar 76 ildeki yurtlarda 77 bin 441 vatandaşın misafir edildiğini,
 - Gençlik ve Spor Bakanlığı'na bağlı öğrenci yurtlarında şu an sağlık çalışanları ve Adalet Bakanlığı personeli ile Sosyal İzolasyon ve Gözlem Merkezi olarak belirlenen yurtlardaki İl Sağlık Müdürlüklerince getirilen hastaların misafir edildiğini,
 - 20 ilde "Sosyal İzolasyon ve Gözlem Merkezi" olarak belirlenen 29 yurt müdürlüğünde bin 294 vatandaşımız bulunduğunu belirtti. [Kaynak](#)

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı

- Bakanlığın gönderdiği 19 Mayıs 2020 tarihli genelgede:
 - Bakanlığın 16.04.2020 tarihli ve E.308990 sayılı (2020/5 Nolu) Genelgesi ile belirtilen:
 - Pandemi önlemleri nedeniyle turizm sezonunu açmayan ya da faaliyetlerine ara veren konaklama tesislerinin, söz konusu genelgenin yayımı tarihinden önce teyit edilen ve girişi 1 Haziran 2020 tarihinden önce olan rezervasyonların veya aynı tarihten önce gerçekleştirilecek konaklama içermeyen diğer etkinliklerin, konaklama tesisi tarafından iptal edilmesi durumunda, konaklama tesisleri hakkında 2634 sayılı Kanunun 33'üncü maddesinin birinci fıkrasının (d) ve (e) bentleri kapsamında işlem uygulanmayacağı yazısındaki 1 Haziran 2020 tarihi, 31 Aralık 2020 olarak güncellendi. [Kaynak](#)
- Bakanlık "Yeme-İçme Tesislerinde Kontrollü Normalleşme Süreci" konulu genelgeyi yayımladı (20.05.2020). [Kaynak](#)

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı

- Bakan Ziya Selçuk uzaktan eğitim sürecinin 19 Haziran Cuma gününe kadar devam edeceğini açıkladı (18.05.2020). [Kaynak](#)
- Millî Eğitim Bakan Yardımcısı Özer (21.05.2020);
 - Mesleki eğitimde artık AR-GE dönemine geçtiklerini,
 - COVID-19 salgınının mesleki eğitime en önemli kazanımlarından birisinin bu olacağını,
 - Yaklaşık 20 AR-GE merkezi olacağını,
 - Her merkezin farklı bir alana yoğunlaşacağını,
 - Öğretmen eğitimlerinin artık bu bölgesel AR-GE merkezlerinde gerçekleştirileceğini belirtti. [Kaynak](#)
- 6 Haziran Cumartesi günü yapılacağı ilan edilen 2020 Yılı İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumları Bursluluk Sınavı'nın 5 Eylül 2020 Cumartesi günü gerçekleştirilmesi kararlaştırıldı (21.05.2020). [Kaynak](#)

T.C. Milli Savunma Bakanlığı

- Askeralma Genel Müdürlüğü tarafından "Celp ve Sevkler İlişkin Duyuru" yayımlandı (22.05.2020). Duyuruda:
 - Yükümlülerin sevk tarihlerinden 4 gün önce e-devlet üzerinden COVID-19 anketini dolduracakları,
 - Anket sonrası yönlendirildikleri sağlık kuruluşunda COVID-19 testini yaptıracakları,
 - Test sonucu pozitif çıkanların veya temaslı listesinde yer alanların askere sevklerinin tedavi süresince erteleneceği,
 - Yurt dışındaki yükümlülerden sevke tabi olanların sevk belgelerinin alınacağı tarihlerden en az 14 gün önce yurt içine giriş yapmaları gerektiği belirtildi. [Kaynak](#)

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

- Türk Standardları Enstitüsü (TSE) uzmanları tarafından sanayi işletmelerinin COVID-19 ile mücadelesinde rehber olacak olan "[COVID-19 Hijyen, Enfeksiyon Önleme ve Kontrol Kılavuzu](#)" hazırlandı. [Kaynak](#)

Türk Hava Yolları (THY)

- THY, koronavirüs salgını nedeniyle iç hat uçuşlarının 4 Haziran 2020 (4 Haziran 2020 hariç), dış hat uçuşlarının 10 Haziran 2020 (10 Haziran 2020 hariç) tarihine kadar durdurulduğunu açıkladı (20.05.2020). [Kaynak](#)
- THY, Sağlık Bakanlığı tarafından yürütülen "Hayat Eve Sığar" projesine uygun olarak, yolcuların iç hat uçuşlarına kabulünün, kişiye özel üretilen "Hayat Eve Sığar (HES)" kodu ile sağlanacağını açıkladı (21.05.2020). [Kaynak](#)

Meslek Örgütleri ve Dernekler

Türk Tabipleri Birliği (TTB)

- Türk Tabipleri Birliği ve İstanbul Tabip Odası tarafından düzenlenen toplantıda, alanın uzmanları ve uzmanlık derneklerinin temsilcileri ile birlikte “**Pandemi Döneminde Ameliyathanelerde Alınacak Enfeksiyon Kontrol Önlemleri**” tartışıldı (19.05.2020). [Burada](#)

İstanbul Tabip Odası (İTO)

- İTO tarafından, Dünya Tabipler Birliği ve Avrupa Hekimler Daimi Komitesi’nin de aralarında olduğu 6 uluslararası hekim örgütünün, Dünya Sağlık Örgütü’ne yönelik manipülasyonlara ve uygunsuz baskılara karşı çıkılması çağrısında bulunduğu bildirildi (19.05.2020). [Kaynak](#)
- İTO, İstanbul Dişhekimleri Odası, Devrimci Sağlık-İş, SES İstanbul Şubeleri ve TUM RAD-DER tarafından, ek ödemelerin, performans sistemi baz alınarak adaletsiz biçimde yapıldığı bildirilerek; buna karşı ortak basın açıklaması gerçekleştirildi (20.05.2020). [Kaynak](#)
- İTO, Avcılar Murat Kölük Devlet Hastanesi’nde Genel Cerrahi Uzmanı olarak görev yapan, COVID-19 nedeniyle hayatını kaybeden Dr. Uğur Ertuğrul için başsağlığı mesajı yayımladı (22.05.2020). [Kaynak](#)
- İTO Aile Hekimleri Komisyonu tarafından, 18 Mayıs 2020’de elektronik ortam üzerinden gerçekleştirilen toplantı ile yeni pandemi süreci değerlendirilerek, önerilerde bulunuldu. (23.05.2020) [Kaynak](#)

Ankara Tabip Odası (ATO)

- ATO tarafından yapılan basın açıklaması ile COVID-19 pandemisi döneminde yapılan ek ödemelerdeki eşitsizliklere dikkat çekilerek; sağlık hizmeti sunumu bütünselliğine uygun ücretlendirme sistemi talebinde bulunuldu (18.05.2020). [Kaynak](#)
- ATO tarafından “Yeniden Açılma Dönemi İçin Sağlık Hizmetlerine Yönelik Önerilerimiz” adlı basın açıklaması ile poliklinik hizmetleri ve ameliyathaneler ile ilgili öneriler paylaşıldı (20.05.2020). [Kaynak](#)

İzmir Tabip Odası

- İzmir Tabip Odası tarafından yapılan açıklama ile 16 Mayıs 2020 tarihinde, özel bir tıp merkezinin acil servisinde hasta yakını tarafından şiddete maruz kalan sağlık çalışanları ile ilgili olarak hukuki sürecin oda tarafından yürütüleceği; pandemi günlerinde dahi sağlık çalışanlarına yönelik şiddetin devam ettiği bildirildi (18.05.2020). [Kaynak](#)
- İzmir Tabip Odası ve bazı sendikalar, yaptıkları ortak basın açıklaması ile sağlık çalışanları arasında ek ödeme adaletsizliğine son verilmesi çağrısında bulundu (21.05.2020). [Kaynak](#)

Türk Eczacıları Birliği (TEB)

- TEB, SGK tarafından yapılan düzenleme ile “Reçetesiz İlaç Temini” kapsamında 01 Ocak 2020 tarihi itibarıyla sonlanan veya bu tarihten sonra sonlanacak olan, kronik hastalığı nedeniyle kişilere düzenlenmiş sağlık raporlarının süresinin 31.08.2020 tarihine kadar uzatıldığı bilgisini paylaştı (20.05.2020). [Kaynak](#)

Türk Klinik Mikrobiyoloji ve Enfeksiyon Hastalıkları Derneği (KLİMİK)

- Haftalık Klimik Bülteninin son sayısı yayımlandı (19.05.2020). [Kaynak](#)
- Dernek tarafından 29 Mayıs 2020 Cuma günü, 21.00-22.30 saatleri arasında “COVID-19 Tanı ve Yönetiminde Laboratuvar Testleri” konulu web konferansı yapılacağı duyuruldu (21.05.2020). [Kaynak](#)

Türkiye Enfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji Uzmanlık Derneği (EKMUD)

- Dernek tarafından, çevrim içi olarak gerçekleştirilmiş olan [COVID-19 Yönetiminde Multidisipliner Yaklaşım](#) (16 Mayıs 2020), [Olgularla literatür eşliğinde COVID-19](#) (9 Mayıs 2020) konulu toplantıların sunumlarına erişim bağlantıları paylaşıldı.

Aile Hekimleri Dernekleri Federasyonu (AHEF)

- AHEF tarafından “COVID-19 İmmün Plazma Bağışı ve Aile Hekimliği” adında bir bilgi metni yayımlandı (19.05.2020). [Kaynak](#)
- AHEF tarafından, Aile Hekimlerinin ilgili İl Sağlık Müdürlüklerine iletilmek üzere kullanabileceği “COVID-19 İş Sağlığı ve Güvenliği” konulu bir dilekçe örneği paylaşıldı (19.05.2020). [Kaynak](#)
- AHEF yönetim kurulu tarafından 65 yaş üstü kişilerle ilgili alınmış olan seyahat kararının mevcut hali ile uygulanabilir bulunmadığı açıklandı (21.05.2020). [Kaynak](#)
- AHEF tarafından Sağlık Bakanlığına, pandemi dönemindeki yeni süreç ile ilgili önerilerin yer aldığı, “Aile Hekimliğinde Yeni Normale Dönüş” konulu bir yazı gönderildi. (23.05.2020) [Kaynak](#)

Türkiye Psikiyatri Derneği (TPD)

- TPD Şizofreni ve Diğer Psikotik Bozukluklar Çalışma Birimi tarafından hazırlanan “[COVID-19 Salgınında Şizofreni ve Psikotik Bozukluklar İzlem ve Tedavi Rehberi](#)” yayımlandı (20.05.2020). [Kaynak](#)

HASUDER’den Haberler

- “Günün Konusu” bölümünde Prof. Dr. Dilek Aslan geçtiğimiz hafta aşağıdaki içerikleri paylaştı; ([Buradan ulaşabilirsiniz](#))
 - Gençler
 - Gençlerin doğru bilgilerin toplumda yayılmasına katkıları
 - Birleşmiş Milletler Çevre Programı’ndan
 - Su ve Sabun
 - Yaşam “çevirimiçi” sürerken
 - İyi bayramlar
 - COVID-19 sonrası iyileşmenin zorluklarıyla baş etmede BİSİKLET
- Prof. Dr. Necati Dedeoğlu Gazete Duvar’a verdiği röportajda “Hafta sonu eve kapanmanın salgın bilimi açısından bir yararı yok” dedi. [Okumak için](#)
- Moderasyonunu Prof. Dr. Alp Ergör’ün üstlendiği; İl ve İlçe Sağlık Müdürlüklerinde çalışan halk sağlığı uzmanları, İl Koordinasyon Kurulu Üyeleri, süreçte görev alan akademisyenlerin kısa konuşmalarla yapılanları aktardıkları “COVID-19 Salgınında Neredeyiz” adlı Webiner HASUDER Youtube Kanalına eklendi. [İzlemek için](#)
- Uzm. Dr. Ayşe Gülsen Teker’in gerçekleştirdiği Pandemi Günleri Sohbetleri’nin bu haftaki konuğu Zonguldak Halk Sağlığı Müdürlüğünde görev yapan Halk Sağlığı Uzmanı Dr. Ebru Arslantaş oldu. [Okumak için](#)

Okuma Önerisi

Potansiyel COVID-19'u tahmin etmek için hasta tarafından beyan edilen semptomların gerçek zamanlı izlenmesi

Akıllı telefon tabanlı bir uygulamada semptomlarını bildiren kişilerde koku ve tat kaybının COVID-19'a özgü olup olmadığını araştıran bu çalışmada, toplam 2.618.862 katılımcı potansiyel COVID-19 semptomlarını bildirmiş. Bu katılımcılar İngiltere ve ABD’den olacak şekilde iki kohortmuş. Gün gün semptom, takip, yapılan test ve sonuçları uygulamaya girmişler. SARS-CoV-2 testi yapılan

18.401 kişi arasında koku ve tat kaybı rapor eden katılımcıların oranı, pozitif test sonucu olanlarda (7.178 kişiden 4.668'i; %65.03) negatif teste sahip olanlardan daha yüksekmış (11.223 kişiden 2.436'sı; %21.71) (odds ratio= 6.74; %95 GA=6.31–7.21). Olası enfeksiyonu tahmin etmek için semptomları birleştiren bir model, semptomları bildiren uygulama kullanıcılarının (805.753 kişi [SARS-CoV-2 testi yapılmamış]) verilerine uygulanmış ve 140.312 (%17.42) katılımcının COVID-19'a sahip olma olasılığını öngörmüş.

Menni, C. et al. Real-time tracking of self-reported symptoms to predict potential COVID-19. Nat Med (2020). <https://doi.org/10.1038/s41591-020-0916-2>

COVID-19'un hafifletilmesi için temasların aktif olarak izlenmesine karşı bireysel karantina: bir modelleme çalışması

Bu araştırmada COVID-19'u etkili bir şekilde kontrol etmek için uygulanan iki temel strateji olan bireysel karantina ve temaslıların aktif izlemi uygulamalarının etkinliğini değerlendirmek amacıyla, ekibin önceki çalışmalarında raporladıkları ve hastalığa özgü epidemiyolojik parametreler kullanılarak modellemeler yapılmış. Bu modellemeler literatürdeki iki farklı çalışmadan elde edilen seri aralıklar üzerine kurgulanmış. Buna göre bu iki temel stratejinin COVID-19'un üreme sayısını (Re) 1 kritik seviyesinin altına düşürme yeteneği karşılaştırılmış. Araştırmanın bulguları sonucunda, aktif izleme veya yüksek riskli temasların bireysel karantinasının, COVID-19'u hafifletme çabalarına sinerjik olarak katkıda bulunabileceğini ortaya konulmuş. Enfekte olmamış kişilerin enfekte olmuş kişilere oranına bağlı olarak, bireysel karantinanın başlangıçta etkili olsa bile salgın büyüdükçe önceliğini kaybedeceği veya sosyal mesafe gibi ölçeklenebilir müdahalelerle desteklenmesi gerekeceği raporlanmıştır.

Peak CM. et al. Individual quarantine versus active monitoring of contacts for the mitigation of COVID-19: a modelling study. Lancet Infect Dis 2020. Doi:[https://doi.org/10.1016/S1473-3099\(20\)30428-X](https://doi.org/10.1016/S1473-3099(20)30428-X)

COVID-19 Hastalarında Yapay Zeka ile Hızlı Tanı

COVID-19 hastalığının rutin tanısında SARS-CoV-2 virüsüne spesifik reverse transkriptaz polimeraz zincir reaksiyonu (RT-PCR) testi kullanılmaktadır. Ancak bu testin sonuçlanması iki güne kadar sürebilmekte ve yanlış negatiflik olasılığını ortadan kaldırmak için seri testler gerekmektedir. PCR kit sayısının yetersiz olması da doğru ve hızlı tanı koyacak başka bir yöntem ihtiyacı doğurmaktadır. Toraks BT şüpheli olgularda önemli bir araç olsa da negatif prediktif değerinin düşüklüğü ve hastalığın erken dönemlerinde radyolojik bulgu görülmemesi, BT'nin tek başına kullanımını kısıtlamaktadır. Bu çalışmada toraks BT sonuçları, klinik semptomlar, temas öyküsü ve hızlı test sonuçları birleştirilerek yapay zeka algoritmaları geliştirilmiştir. Toplam 905 hastanın 419'una (%46,3) RT-PCR ve yeni nesil sekans RT-PCR ile pozitif tanı konmuş. 279 hastadan oluşan bir sette yapay zeka sonuçları için eğri altında kalan alan 0,92 bulunmuş. Ayrıca toraks konusunda uzmanlaşmış bir radyolog ile benzer duyarlılığa sahip sonuçlar elde edilmiş. BT bulguları negatif olan RT-PCR testi pozitif COVID-19 hastalarına, radyologların tamamı negatif tanı koyarken yapay zeka modelinde 25 hastanın 17'sine (%68) pozitif tanı konmuş. BT ve klinik öykü uygun olduğu zaman yapay zeka testleri hızlı COVID-19 tanısı koymak için önerilmiştir.

Mei, X., Lee, H., Diao, K. et al. Artificial intelligence-enabled rapid diagnosis of patients with COVID-19. Nat Med (2020). <https://doi.org/10.1038/s41591-020-0931-3>

*Bu metin HASUDER adına Prof. Dr. Nazım Ercüment Beyhun, Doç. Dr. Lütfi Saltuk Demir, Dr. Öğretim Üyesi Melike Yavuz, Uzm. Dr. Musa Şahin, Uzm. Dr. Ahmet Naci Emecen, Arş. Gör. Dr. Tülin Çoban, Arş. Gör. Dr. Tuğçe Dartılmak, Arş. Gör. Dr. İrem Dilaver, Arş. Gör. Dr. Aslı Ata Teneler, Arş. Gör. Dr. Güzin Özbey ve Arş. Gör. Dr. Atalpa Aktuna tarafından hazırlanmıştır.